

**Міністерство освіти і науки України
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Географічний факультет
Кафедра економічної та соціальної географії**

**Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
Wydział Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej**

**Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie
Wydział Nauk Społecznych**

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

**Матеріали XI Міжнародної науково-практичної
інтернет-конференції
(м. Луцьк, 6–7 листопада 2025 р.)**

**Луцьк
2025**

УДК 911.3:30/33(082)
С 90

Рекомендовано до друку Вченою радою географічного факультету
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 3 від 29 жовтня 2025 р.)

Рецензенти:

Нємець Л. М. – доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри соціально-економічної географії і регіонознавства Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

Матвійчук Л. Ю. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Луцького національного технічного університету

Суспільно-географічні чинники розвитку регіонів : матеріали
С 90 XI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції / за ред. Ю. М. Барського та В. Й. Лажніка, м. Луцьк, 6–7 листопада 2025 р. Луцьк : ФОП Мажула Ю. М., 2025. 224 с.

ISBN 978-617-8279-73-8

У збірнику висвітлюються проблеми сучасної географічної та економічної науки, які були розглянуті на XI Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції. Розкриваються питання теорії та методології географічних досліджень, регіональних економічних студій, регіонального розвитку та просторового планування, освітніх технологій у географії та економіці, а також проблеми суспільно-географічних, природно-географічних, рекреаційно-туристських досліджень Волині та прилеглих територій.

Для широкого кола фахівців, які працюють у сфері географії, економіки, державного управління, освіти, рекреації та туризму, краєзнавства. Видання також буде корисним для вчителів, аспірантів та студентів, а також усіх, хто цікавиться проблемами регіональних досліджень.

УДК 911.3:30/33(082)

ISBN 978-617-8279-73-8

© Волинський національний університет
імені Лесі Українки, 2025
© Колектив авторів, 2025

із них до зони бойових дій, зокрема Сумської, Харківської та Чернігівської, виробництво олійних культур у цих регіонах зберігається на високому рівні, що свідчить про адаптивність аграрного сектору до зовнішніх загроз. Натомість західні регіони України (Львівська, Рівненська, Волинська, Житомирська, Івано-Франківська області) характеризуються нижчим рівнем виробництва (2,5–10 млн ц), але демонструють тенденцію до розширення площ під ріпаком і соєю, що пов'язано з кліматичними умовами та орієнтацією на європейські ринки збуту. У південних і прифронтових областях (Запорізька, Луганська, Донецька, Херсонська) спостерігається скорочення посівних площ через наслідки війни, що зумовило перерозподіл виробничого потенціалу на захід і центр країни.

Найбільші обсяги валового збору (понад 15 млн ц) зафіксовані у центральних і центрально-західних регіонах – Кіровоградській, Полтавській, Дніпропетровській, Хмельницькій та Вінницькій областях. Саме ці території формують ядро національного олійного виробництва, забезпечуючи переважну частку виробництва соняшнику, ріпаку та сої. Висока концентрація агровиробництва у цих регіонах зумовлена поєднанням сприятливих ґрунтово-кліматичних умов, розвинутою матеріально-технічною базою, наявністю потужностей із переробки сировини та концентрацією великотоварних аграрних підприємств [3].

Структура виробництва за категоріями господарств свідчить про домінування сільськогосподарських підприємств, на які припадає понад 80 % загально-національного обсягу виробництва. Господарства населення забезпечують не більше 20 %, що вказує на високий рівень концентрації галузі у промисловому секторі. Така модель організації виробництва гарантує стабільність постачання сировини для переробної промисловості, але водночас знижує гнучкість регіональної продовольчої системи, підвищуючи залежність від великих виробників у кризових ситуаціях.

З позицій продовольчої безпеки виробництво олійних культур та пов'язані галузі харчової промисловості мають подвійний вплив. Висока концентрація виробництва у центрально-східних регіонах формує потужний експортний потенціал і забезпечує валютні надходження, необхідні для підтримки макроекономічної стабільності аграрного сектору. Водночас, регіональні диспропорції та військові ризики підвищують уразливість внутрішнього ринку. Розвиток внутрішньої переробки, логістичної інфраструктури та диверсифікація експортних напрямів є критично важливими умовами зміцнення продовольчої стійкості країни.

У структурі виробництва провідне місце посідає соняшник, який формує понад 70 % обсягів рослинних олій і забезпечує близько 45 % світового експорту соняшникової олії [1]. Така позиція визначає Україну як одного з лідерів на глобальному ринку продовольства. Водночас надмірна спеціалізація на соняшнику призводить до виснаження ґрунтів та порушення сівозмін. Ріпак виконує не лише продовольчу, а й енергетичну функцію, оскільки є основною сировиною для виробництва біодизелю. Соя, має декілька призначень – джерело білка й сировина для виробництва олії. Високий вміст білка у сої робить її стратегічною культурою для тваринництва й харчової промисловості, а азотфіксуючі властивості сприяють поліпшенню стану ґрунтів. Нішеві культури – льон олійний, гірчиця, ріжій – відіграють допоміжну роль, сприяючи диверсифікації аграрного виробництва, покращенню сівозмін і розширенню асортименту продукції внутрішнього ринку жирів й олій [4].

Надмірна експортна орієнтація олійного комплексу, частка якої становить 85–90 % виробленої продукції, створює ризики для продовольчої стабільності держави [1]. Порушення морських транспортних шляхів під час воєнних дій 2022–2024 рр. призвело до зниження обсягів експорту, що засвідчило необхідність зміцнення внутрішньої переробки та диверсифікації ринків збуту. Розширення виробництва харчових олій, білкових концентратів і біопалива на території України сприятиме підвищенню економічної та продовольчої стійкості.

Кліматичні зміни, зростання частоти посух і дефіцит вологи у ґрунтах вимагають упровадження посухостійких сортів і сучасних систем зрошення. У контексті сталого розвитку аграрного сектору це є визначальним чинником підтримання високої продуктивності й екологічної рівноваги агроєкосистем.

Таким чином, виробництво олійних культур в Україні є ключовою складовою системи продовольчої безпеки держави, оскільки забезпечує виробництво стратегічно важливих рослинних жирів, білкових компонентів і біоенергетичних ресурсів. Збалансований розвиток галузі, орієнтований на підвищення ефективності внутрішньої переробки, впровадження інноваційних технологій та екологічно стійких сівозмін, сприятиме зміцненню продовольчої, енергетичної й економічної незалежності України.

Список використаних джерел: 1. Державна служба статистики України. *Площі, валові збори та урожайність сільськогосподарських культур*. URL: <https://stat.gov.ua/uk/datasets/ploshchi-valovi-zbory-ta-urozhaynist-silskohospodarskykh-kultur-0> 2. Міністерство аграрної політики та продовольства України. *Офіційна статистика аграрного виробництва*. Київ, 2024. URL: <https://minagro.gov.ua/> 3. FAO. *Oilseed Production and Trade Statistics*. Rome, 2024. URL: <https://openknowledge.fao.org/> 4. Shevchuk N., Petrova O., Ziuzko A., Trybrat R., Oliinychenko T. Use of oilseeds as organic raw materials for the food industry. *Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science*. 2024. Vol. 28 (2). P. 65–76. DOI: <https://doi.org/10.56407/bs.agrarian/2.2024.65>

УДК 339.5(73)

Мандрик Ірина, Лесік Вікторія

mandryk2008@gmail.com; lesikviktorija05@gmail.com

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

СУЧАСНА СТРУКТУРА ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ США

Сполучені Штати Америки – провідна економічна держава світу, активний учасник міжнародної торгівлі. Загалом США торгують у надзвичайно великих обсягах, завдяки чому залишаються одним із ключових центрів глобальних ланцюгів постачання. Країна займає домінуючі позиції у зовнішній торгівлі, хоча й поступається Китаю за обсягом експорту. Обсяг американського експорту за 2024 р. становив близько 2,08 трлн дол., що на 1,9 % більше порівняно з 2023 р. [3]. Це відповідає близько 11 % ВВП і 3 % світового експорту. При цьому імпорт США сягнув приблизно 3,36 трлн дол., що призвело до дефіциту торгового балансу 1,06 трлн.

У товарній структурі експорту США переважають високотехнологічна, капіталомістка й наукомістка продукція. Так, близько 49 % експорту США припадає на машини та обладнання, тоді як наукомісткі товари становлять до 20 % світового експорту [1]. Найбільші товарні групи експорту – це енергоносії (насамперед нафта та зріджений газ), комп'ютери й електроніка, промислове устаткування, транспортні засоби (автомобілі, літаки), оптичне та медичне обладнання, а також фармацевтичні вироби (табл. 1).

У 2024 р. порівняно з 2023 р. найбільше зросли обсяги американського експорту двигунів і запчастин літаків (на 17, 2%) та напівпровідників (на 14,2 %).

Структура американського імпорту подібна з експортною, що свідчить про глибоку інтегрованість економіки США в глобальні ланцюги доданої вартості [1]. США здебільшого закуповують готові технологічні та споживчі товари – машини й електроніку, транспортну техніку, нафту й нафтопродукти, фармацевтику та споживчі товари з країн, що розвиваються. Зокрема, у 2024 р. порівняно з 2023 р. найбільше

збільшився імпорт комп'ютерів (на 32,0 %) та медичних, стоматологічних і фармацевтичних товарів. Натомість імпорт мобільних телефонів зменшився (на -2,5 %) (табл. 2).

Таблиця 1

ТОП-10 експортних товарних позицій США, млн дол.*

№ з/п	Позиції	2023 р.	2024 р.	Зміни, %
1	Нафта сира	117 443	118 038	0,5
2	Медична, стоматологічна і фармацевтична продукція	100 903	107 707	6,7
3	Промислове обладнання	93 903	97 144	2,4
4	Нафтопродукти	92 657	93 785	1,2
5	Двигуни і запчастини літаків	78 038	91 481	17,2
6	Електрогенераторне обладнання, електроапарати і частини	68 472	72 203	5,4
7	Напівпровідники	57 472	65 625	14,2
8	Наукове, лікарняне медичне обладнання і частини	60 482	60 209	-0,5
9	Побутові та кухонні прилади й інші товари	48 303	48 917	1,3
10	Легкові автомобілі нові та вживані	46 735	43 251	-7,5

* Складено за: [3].

Таблиця 2

ТОП-10 імпортних товарних позицій США, млн дол.*

№ з/п	Позиції	2023 р.	2024 р.	Зміни, %
1	Медична, стоматологічна і фармацевтична продукція	20 3228	246 875	21,5
2	Побутові та кухонні прилади й інші товари	213 105	214 081	0,5
3	Легкові автомобілі нові та вживані	169 815	186 077	9,6
4	Нафта сира	169 463	171 997	1,5
5	Автозапчастини та аксесуари	142 124	147 419	3,7
6	Електрогенераторне обладнання, електроапарати і частини	137 677	145 977	6,0
7	Промислове обладнання, інше	132 861	142 650	7,4
8	Одяг, взуття, домашні товари	136 178	141 465	3,9
9	Мобільні телефони, інші товари	135 672	132 221	-2,5
10	Комп'ютери	88 455	116 740	32,0

* Складено за: [4].

У географічній структурі зовнішньої торгівлі США найбільша частка припадає на сусідні країни та провідні економічні блоки. Зокрема, Канада, Мексика та Китай традиційно є найбільшими торговельними партнерами США як за експортом, так і за імпортом товарів. У 2024 р. на Канаду припало 16,9 % американського експорту, на Мексику – 16,2 % і на Китай – 7,0 %. До інших ключових покупців продукції США належать Нідерланди, Велика Британія, Японія, Німеччина, Південна Корея, Бразилія, Сінгапур (табл. 3). Найбільше товарів США імпортує із Мексики (15,1 % американського імпорту в 2024 р.), Китаю (13,8 %) та Канади (12,6 %). Іншими ключовими імпортерами продукції США є Німеччина, Японія, В'єтнам, Південна Корея, Тайвань, Ірландія та Індія (табл. 3).

Загалом, незважаючи на значний дефіцит, зовнішня торгівля США залишається збалансованою та диверсифікованою.

За регіональним розподілом близько 33 % американського експорту спрямовується до Північної Америки, 30 % – до Азії і 23,5 % – до Європи [2].

n_{i1} – кількість топологічних сусідів 1-го порядку для i -го району в області;
 n_{i2} – кількість топологічних сусідів 2-го порядку для i -го району в області;
 n_{i3} – кількість топологічних сусідів 3-го порядку для i -го району в області;
вважаємо, що $n_{i0} = 1$ (район сам собі є єдиним сусідом).

Другий розділ включатиме такі картографічні сюжети.

Сюжет № 6: «Топологічні сусіди районів та їх порядок». Цей сюжет зображається картодіаграмою за районами за допомогою стовпчикових діаграм з трьох стовпців, які представляють величини n_{i1} , n_{i2} , n_{i3} .

Сюжет № 7: «Топологія ієрархічної структури в області». Він є поєднанням картограми та картодіаграми. На картограмі інтенсивністю фону показується індекс сусідства, який обчислюємо за формулою [3]:

$$(n_{i2} + n_{i3}) / (n_{i0} + n_{i1}) .$$

Картодіаграма за районами розміром відповідного значка показує середній порядок сусідів, який обчислюємо за формулою:

$$(n_{i1} + 2 n_{i2} + 3 n_{i3}) / 6 .$$

Сюжет № 8: «Топологічна доступність районів області». Він є поєднанням картограми та картодіаграми. На картограмі інтенсивністю фону показується індекс положення району, тобто відношення індексу доступності району до індексу доступності центрального району. Картодіаграма за районами розміром відповідного значка показує топологічну відстань від району до центрального району.

Сюжет № 9: «Топологічна зв'язаність територіальних громад у районах». Він є поєднанням картограми та картодіаграми. На картограмі інтенсивністю фону показується бета індекс графа топологічної пов'язаності територіальних громад у районах, а картодіаграма за районами розміром відповідного значка показує кількість ребер цього графа.

Третій розділ «Функціонування АТУ області» включатиме картографічний Сюжет № 10 «Адміністративні послуги для населення». Він є поєднанням картограми та картодіаграми. На картограмі інтенсивністю фону показується кількість Центрів надання адміністративних послуг у розрахунку на 10 000 осіб населення районів, тобто забезпеченість населення ЦНАПами. Картодіаграма за районами розміром відповідного значка показує загальну кількість ЦНАПів у районі.

Список використаних джерел: 1. Грицевич В. С. Математико-картографічні підходи до аналітичної формалізації географічних комп'ютерних атласів. *Географія і сучасність*. Зб. наукових праць. Вип. 8. К. : Вид-во НПУ ім. М. Драгоманова, 2002. С. 3–8. 2. Грицевич В. С. Статистичні ознаки та характеристики їхньої центральної тенденції : тексти лекцій. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Ів. Франка, 2008. 44 с. 3. Грицевич В. С. Система ієрархічних форм геопросторової організації територіальних суспільних комплексів. *Часопис соціально-економічної географії*. Харків, 2009. № 6 (1). С. 55–61.

ЗМІСТ

ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ РЕГІОНІВ

Гукалова Ірина	До дискурсу про соціальну резильєнтність	3
Влах Мирослава	Концептуальні основи геополітичної конкуренції: систематизація понять та тенденції розвитку	6
Дронова Олена	Антропоцен, неоліберальна глобалізація, війна й віра у громаду	10
Поручинський Володимир, Куцевич Артур, Куцевич Микола	Сучасна урбанізація: основні тенденції та проблеми	13
Венгрин Дар'я	Урбаністичні дослідження в контексті концепції сталого розвитку	14

ГАЛУЗЕВІ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕГІОНІВ

Смирнов Ігор, Любіцева Ольга	Світові проблеми логістики: логістика в Африці	18
Довгань Наталія	Особливості системного політико-географічного аналізу територіально-політичних систем мезо- та макрорівня	22
Волков Денис, Ключко Людмила	Стан і роль будівельної галузі у соціально- економічному розвитку Харківської області та України загалом	25
Ткаченко Леонід, Ключко Людмила	Соціально-економічний розвиток сільських територій України в умовах війни: виклики, можливості, перспективи	28
Гавріков Артем	Виробництво олійних культур в Україні: сучасні тенденції та їх роль у забезпеченні продовольчої безпеки	33
Мандрик Ірина, Лесік Вікторія	Сучасна структура зовнішньої торгівлі США	35
Лажнік Володимир	Динаміка та сучасний стан зовнішньої торгівлі товарами України з Італією	37
Павловська Тетяна, Баранчук Фаїна	Небезпечні відходи в Україні: стан проблеми у світлі законодавчих змін та воєнних.....	42
Гаврікова Ірина, Кравченко Катерина	Особливості статево-вікової структури українців із тимчасовим захистом у країнах Європейського Союзу	45
Слащук Андрій, Качаровський Роман, Трофимчук Денис	Трансформація етнічного складу населення Луцької міської територіальної громади у період кінця XIX – початку XXI століття	49
Слащук Андрій, Качаровський Роман, Лесік Вікторія	Сучасний стан населення міста Камінь-Каширський	51